

А. В. Матієнко-Сільницька,
*Національний університет «Одеська юридична академія»,
викладач кафедри іноземних мов №1;*

Л. В. Савілова,
*канд філол. наук, доц.,
Одеський національний університет імені І.І.Мечникова,
доцент кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови*

РОЛЬ ДИНАМІЧНОГО КОМПОНЕНТА ІНТОНАЦІЇ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕРСУАЗИВНОСТІ ПРОПОВІДНИЦЬКОГО ТА СУДОВОГО ДИСКУРСІВ

Статтю присвячено лінгвістичній інтерпретації результатів інструментально-фонетичного дослідження особливостей динамічного компоненту інтонації в усних англомовних проповідях та судових промовах. Зіставлення динамічних характеристик усних текстів проповідницького та судового дискурсів дало змогу виявити інтегральні характеристики, що доводить інформативність цього інтонаційного параметру у визначенні видів досліджуваних дискурсів.

Ключові слова: проповідницький/судовий дискурс, переконування, інституційний дискурс переконувального типу, динамічний компонент інтонації, пікова інтенсивність, середньоскладова інтенсивність.

Постановка проблеми. Усний релігійний та судовий (юридичний) дискурси у своїх найяскравіших мовленнєвих реалізаціях (проповіді та судовій промові) належать до інституційних видів дискурсу. Інституційний дискурс являє собою спілкування у специфічних рамках статусно-рольових відносин. У сучасній соціолінгвістиці виокремлюється ціла низка інституційних дискурсів – політичний, дипломатичний, адміністративний, юридичний, педагогічний,

релігійний, медичний, діловий, рекламний, науковий, масово-інформативний, тощо [1]. Вивчення лінгвальних та екстралінгвальних особливостей реалізації функції переконування в судовому та проповідницькому видах дискурсу представляється актуальним та перспективним, адже саме ці мовленнєві відтворення юридичного та релігійного дискурсів демонструють найбільший ступень персуазивності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки мистецтво переконання з давніх часів складало основу будь-якої публічної промови, вважаємо за необхідне перш за все зупинитися на розумінні поняття «персуазивність» як такому. За В. Є. Чернявською, персуазивність – це здійснення впливу адресанта на думку, враження, ставлення, почуття, емоції адресата [7, с. 25]. Тобто, персуазивність – це певний вплив автора усного чи письмового повідомлення на його адресата з метою переконання в чомусь, заклику до певних дій [5, с. 93]. Персуазивність передбачає наявність дихотомії раціонального переконання і емоційно-маніпулятивного зваблювання реципієнта [8, с. 383]. Щодо переконання, в нашій роботі ми поділяємо точку зору Ф. Зімбардо і М. Ляйппе, які убачають сутність переконування в тому, що суб'єкт впливу пропонує об'єктові впливу «...аргументи, факти, докази і висновки, покликані показати ... наслідки рекомендованого спрямування дій» [4, с. 273].

Розглядаючи проповідь як об'єкт лінгвістичного дослідження, треба зазначити, що на пострадянських теренах останнім часом спостерігається дуже пильна увага фахівців до мови релігії з точки зору функціональної лінгвістики (С. Іпатова, Т. Іцкович, А. Моллаєва, О. Прохвятилова, В. Салімовський, З. Шабанова, тощо), соціолінгвістики (Л. Крисін, О. Шмельов, та ін.), комунікативної лінгвістики (В. Карасик, В. Набієва, Н. Пушкарьова, Ю. Романченко). Набуває ваги й нова синтетична дисципліна – теолінгвістика, що має на меті богословське усвідомлення лінгвістичних процесів, що відбуваються в релігійному дискурсі (Н. Кравченко, Н. Піддубна, В. Постовалова). Поширений інтерес лінгвістів до визначення сутності проповідницького дискурсу призвів до наявності в лінгвістичній літературі безлічі дефініцій цього комунікативного явища. Ми в нашій роботі приєднуємося до визначення проповіді Н. Кравченко: «проповідь – промова, виголошена адресантом перед масовим адресатом із метою здійснення релігійно мотивованого впливу на останнього. Проповідь реалізується, головним чином, усно у формі монологу, пов'язана з певними, доволі жорсткими, релігійними формальностями й особливостями і має певний духовний зміст» [6, с. 61].

Теоретичні та прикладні проблеми юридичної лінгвістики представлено в наукових працях вітчизняних і зарубіжних фахівців – І. Воропаєва, М. Голева, Т. Губасової, С. Дорди, та ін. Слід зазначити, що перелічені вище автори здебільшого торкаються питань особливостей мови законодавчих текстів і юридичної термінології. Риторичним особливостям судового дискурсу присвячені роботи С. Абрамовича, Л. Введенської, І. Гловацького, Л. Павлової, М. Чикарькової та ін. Аналіз особливостей судового дискурсу з точки зору комунікативної лінгвістики здійснено в працях Т. Дубровської, О. Кобзевої,

В. Куковської, Н. Овчинникової, Л. Пономарьової та ін. Судовий дискурс в більшості робіт розуміють як різновид юридичного дискурсу, що є вербально-знаковим відображенням процесу комунікації в ході судового процесу і розглядається з огляду на характеристики та інтенції учасників спілкування [3, с. 10]. О. Доценко зазначає, що судовий дискурс «чітко регламентований екстралінгвістичними чинниками: процесуальним законодавством, рівнем юридично-комунікаційної підготовки і функціями учасників, високим ступенем емоційної напруги, визначеної зацікавленістю учасників судових слухань результатом розгляду кримінальних, цивільних, адміністративних справ тощо» [2, с. 270]. Це визначення підкреслює важливу ознаку дискурсу – регламентованість, що споріднює судовий дискурс з проповідницьким: учасники судового дискурсу виконують чітко визначені соціальні ролі, для яких характерними є відповідні моделі комунікативної поведінки, що підпорядковані інтенції мовців. Вищевикладене дозволяє віднести проповідницький та судовий дискурси до особливого виду інституційного дискурсу переконувального типу.

Постановка завдання. Метою даної статті є виявлення ролі динамічного компоненту інтонації в реалізації персуазивності усних англомовних проповідей та судових промов. Заявлена мета передбачає вирішення наступних **завдань**: розгляд основних композиційних частин проповідницького та судового дискурсів, вияв їхніх диференційних та інтегральних просодичних (зокрема, динамічних) характеристик. **Об'єктом** дослідження обрано проповідницький та судовий дискурси як особливий вид інституційного дискурсу переконувального типу. **Предметом** дослідження є особливості динамічної організації усних англомовних проповідей та судових промов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розгляд композиційної структури тексту усних англомовних проповідей дав підстави приєднатися до прихильників чотиричастинного поділу проповіді та виокремити наступні частини, що вирізняються відносною смисловою й структурною самостійністю: вступ, в якому зазвичай ідеться про те, якій події або якому євангельському віршу присвячується проповідь; нарація, в якій переказується євангельський сюжет або розповідається про свято чи подію, якій присвячено богослужіння; трактування, в якому представлено міркування проповідника з приводу викладеного у нарації і його тлумачення наведеного Євангельського сюжету чи вірша; заключна частина, в якій робиться висновок, що випливає з трактування, звучить побажання слухачам або спонукання їх до виконання тих чи інших дій, що відповідають нормам християнської моралі. На думку дослідників, за змістово-формальними ознаками другу і третю частини проповіді можна розглядати як її основну частину.

Судова практика виробила таку структуру судової промови: *вступна частина*; *фабула справи* (виклад фактичних обставин злочину); *аналіз і оцінка зібраних у справі доказів* (аналіз доказів); *обґрунтування кваліфікації злочину*; *заклучна частина* промови. Внаслідок схожості основної частини даних промов за інтенційними критеріями пропонуємо частини *нарація* в проповіді та *фабула справи* у судовій промові позначити об'єднуючим словом *виклад*, а частини

трактування в проповіді й аналіз і обґрунтування в судовій промові – об'єднуючим словом аргументація.

Матеріалом дослідження слугували відеозаписи 12 англіканських церковних проповідей (транскрипт яких дорівнює 60 сторінкам друкованого тексту формату А4 14 шрифт Times New Roman) та 12 промов прокурора з британських судових засідань *In the courtroom* (транскрипт яких дорівнює 37 сторінкам друкованого тексту формату А4 14 шрифт Times New Roman).

Для досягнення поставленої у мети роботи застосовано як загальнонаукові, так і спеціальні лінгвістичні **методи дослідження**. При написанні статті залучено описовий метод для виявлення комплексу характерних ознак об'єкта дослідження; у межах структурного методу прислужились елементи компонентного аналізу, завдяки яким виявлено семантичні особливості персуазивних конструкцій; елементи конверсаційного аналізу оптимізували процес реконструкції комплексу складників досліджуваної комунікативної сфери в її проекції на екстралінгвальну ситуацію. Лінгвокультурологічний аналіз уможливив висвітлення та пояснення функційної специфіки персуазивних висловлювань в англomовному релігійному й судовому дискурсах. У межах **спеціальних фонетичних** методів насамперед використано *слуховий* і *аудиторський* аналізи, які надали можливість виявити суб'єктивно сприймані просодичні характеристики мовлення; *інструментальний* аналіз прислужився в описі об'єктивних фізичних характеристик досліджуваних мовленнєвих творів; кількісний аналіз уможливив *інтерпретацію* даних, отриманих емпіричним шляхом під час *аудиторського* й *інструментального* аналізу.

Матеріал дослідження було піддано слуховому та *електроакустичному аналізу*. Інструментальний аналіз проводився за допомогою комп'ютерної програми PRAAT 5.0, яка уможлиблює отримання інформації про основні акустичні характеристики синтагм і фраз. Зазначимо, що основною одиницею дослідження було обрано тональну групу (або синтагму), тобто відносно закінчений за змістом відрізок мовленнєвого ланцюга, межі якого визначаються тільки просодичними засобами. Під час проведення електроакустичного аналізу враховувався взаємозв'язок між суб'єктивними характеристиками та об'єктивними (акустичними) параметрами мовлення, а саме те, що гучність є корелятом діапазону звукової хвилі у часі, яка розуміється як інтенсивність висловлення.

Динамічну структуру текстів судових промов та проповідей представлено такими досліджуваними значеннями:

- максимальним рівнем інтенсивності у надфразовій єдності (НФЄ);
- максимальним рівнем інтенсивності у фразі;
- середньоскладовою інтенсивністю фраз, що становлять надфразові єдності текстів проповіді та судової промови.

Судова промова та проповідь, як і будь-який інший публічний виступ, у цілому характеризується підвищеною гучністю. Тим не менш, характер змін максимальних значень інтенсивності і значень середньоскладової інтенсивності фраз, що входять у надфразові єдності різних частин проповіді та судової

промови, дозволяє говорити про існування певної закономірності у динамічній організації досліджуваних промов.

В результаті проведеного аналізу названих вище ознак не було виявлено суттєвих відмінностей ані між видами дискурсів, ані між частинами проповіді та судової промови.

Незважаючи на те, що відмінності в значеннях пікової інтенсивності в досліджуваних текстах неістотні, можна, проте, констатувати, що у всіх аналізованих вступних і прикінцевих частинах тексту вони перевищують середні по тексту загалом у викладі – наближені до середніх, а в аргументації – несуттєво нижче середніх значень по тексту.

Аналіз розподілу пікової інтенсивності всередині фрази засвідчив, що існують спільні для обох видів досліджуваних дискурсів закономірності дистрибуції максимальної інтенсивності всередині фрази у різних частинах проповіді. Результати здійсненого аналізу представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Розподіл пікової інтенсивності фрази всередині синтагми (%).

Вид тексту		Пікова інтенсивність синтагми					
		І наголошений склад		Шкала		Ядро	
		пропові дь	промо ва	пропові дь	промо ва	пропові дь	промова
Вступ		18	21	53	48	28	31
Осн. части на	виклад	33	29	49	48	19	23
	аргумента ція	27	33	51	47	21	20
Заклучна частина		22	22	30	26	49	52
У середньому по тексту		24	27	46	41	28	32

За даними таблиці, в обох типах дискурсів основний відсоток пікових значень інтенсивності у вступній та основній частинах припадає на шкалу, засвідчуючи, що в таких випадках інтенсивність виступає засобом акцентного виділення смислових або емоційних центрів висловлювання; у прикінцевій частині він припадає на головний наголошений склад, тим самим увиразнюючи той факт, що у смисловий або емоційний центр фрази одночасно виступає її головним наголошеним складом.

Вищевикладене дозволяє констатувати, що аналіз розподілу пікової інтенсивності всередині фрази довів безумовну наявність спільних тенденцій у дистрибуції максимумів інтенсивності в обох видах дискурсів.

Дослідження середньоскладової інтенсивності фраз, що становлять НФС текстів судових промов та проповідей, також виявило несуттєві відмінності в

значеннях досліджуваного параметру. В таблиці 2 наведено значення середньоскладової інтенсивності фраз, що входять у різні частини судових промов та проповідей.

Таблиця 2

Середньоскладова інтенсивність фраз, що становлять НФЄ різних частин судової промови та проповіді (відн. од.)

Частина тексту		Вид тексту	Проповідь	Судова промова
Вступ			37	35
Основна частина	Виклад		26	29
	Аргументація		32	31
Заключна частина			44	43
У середньому по тексті			35	34

Як свідчать дані таблиці, значення середньоскладової інтенсивності фраз, що становлять НФЄ текстів досліджуваних дискурсів, практично однакові. Однак, максимальні значення досліджуваного параметра обох видів дискурсів зафіксовано у прикінцевій частині. Вступ також характеризується вищими порівняно із середніми по тексті значеннями середньоскладової інтенсивності. Мінімальні значення аналізованого параметра спостерігаються у викладі основної частини обох видів текстів.

Таким чином, аналіз розподілу пікової інтенсивності всередині фрази показав наявність очевидних спільних тенденцій у дистрибуції максимумів інтенсивності в обох видах дискурсу.

Дослідження середньоскладової інтенсивності фраз, що становлять НФЄ текстів проповідей та судових промов, також засвідчило несуттєві відмінності значень досліджуваного параметра в обох видах дискурсів.

Таким чином, на підставі проведеного дослідження середньоскладової інтенсивності фраз, що становлять НФЄ досліджуваних текстів, можна констатувати, по-перше, неістотність відмінностей у значеннях досліджуваного параметра в обох видах текстів та, по-друге, наявність певної закономірності в змінах значень середньоскладової інтенсивності у різних частинах проповіді та судової промови.

Висновки та перспективи дослідження. Здійснене дослідження динамічних характеристик текстів досліджуваних текстів дало змогу сформулювати певні висновки. По-перше, проповідь та судова промова, як і будь-який інший публічний виступ, у цілому визначається підвищеною гучністю. По-друге, відмінності в показниках пікової інтенсивності в досліджуваних текстах несуттєві, проте у всіх аналізованих текстах значення досліджуваного параметра у вступних і прикінцевих частинах перевищують середні по тексті в цілому. По-третє, аналіз розподілу пікової інтенсивності всередині фрази показав наявність виразних спільних тенденцій у дистрибуції максимумів інтенсивності в обох видах тексту: основний відсоток пікових значень інтенсивності у вступній та основній

частинах припадає на шкалу, засвідчуючи, що в цих випадках інтенсивність виступає засобом акцентного виділення смислових або емоційних центрів висловлювання; у прикінцевій частині – припадає на головний наголошений склад, що у більшості випадків пояснюється збігом смислового або емоційного центру фрази з її головним наголошеним складом.

Таким чином, наявність інтегральних динамічних характеристик уможливорює віднесення досліджуваних типів дискурсів до інституційного усного дискурсу переконувального типу.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в комплексному вивченні всіх просодичних параметрів – динамічних, темпоральних, мелодичних – для створення інтонаційного портрету висловлювань переконувального типу в проповідницькому та судовому дискурсах.

Література

1. Воротникова Ю. С. О лингвистическом статусе лекционного дискурса. *Филологические науки*. 2009. Вып. 7 : Язык, речь, языковая коммуникация. URL: http://www.rusnauka.com/24_PNR_2009/Philologia/50796.doc.htm.
2. Доценко О. Л. Жанрова специфіка українського судового дискурсу. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2008. Вип. 24. Ч. 1. С. 269–280.
3. Дубровская Т. В. Судебный дискурс: речевое поведение судьи : автореф. дисс. ... д-ра филол. наук. Саратов, 2010. 39 с.
4. Зимбардо Ф., Лайне М. Социальное влияние. СПб. : Питер, 2001. 448 с.
5. Кацшин Н. Є. Експресивність термінів англomовного дипломатичного дискурсу. *Наукові записки Ніжин. держ. ун-ту ім. М. Гоголя*. Сер. Філологічні науки. 2014. Кн. 2. С. 93–98.
6. Кравченко Н. О. Синергійність англomовного релігійного дискурсу (теолінгвістичний підхід) : монографія. Одеса : КП ОМД, 2017. 408 с.
7. Чернявская В. Е. Дискурс власти и власть дискурса: проблемы речевого воздействия. Москва : Флинта, 2006. 136 с.
8. Dijk T. A. van. Introduction: Discourse Analysis as a New Cross-Discipline. *Handbook of Discourse Analysis*. Vol. 1. Academic Press, 1985. 18p.

А. В. Матиенко-Сильницкая,

*Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
кафедра иностранных языков № 1;*

Л. В. Савилова,

*Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра теоретической и прикладной фонетики английского языка*

РОЛЬ ДИНАМИЧЕСКОГО КОМПОНЕНТА ИНТОНАЦИИ В РЕАЛИЗАЦИИ ПЕРСУАЗИВНОСТИ ПРОПОВЕДНИЧЕСКОГО И СУДЕБНОГО ДИСКУРСОВ

Статья посвящена лингвистической интерпретации результатов инструментально-фонетического исследования особенностей динамического

компонента интонации в устных англоязычных проповедях и судебных речах. Сопоставления динамических характеристик устных текстов проповеднического и судебного дискурса позволило выявить интегральные характеристики, что доказывает информативность этого интонационного параметра в определении видов исследуемых дискурсов.

Ключові слова: проповеднический /судебный дискурс, убеждение, институциональный дискурс убеждающего типа, динамический компонент интонации, пикова интенсивность, среднеслоговая интенсивность.

A. V. Matiienko-Silnytska,

*National University «Odesa Law Academy»,
Department of Foreign languages № 1*

L. V. Savilova,

*Odesa National I. I. Mechnikov University,
Department of Theoretical and Applied Phonetics
of the English Language*

THE ROLE OF THE DYNAMIC COMPONENT OF INTONATION IN THE REALIZATION OF PERSUASIVITY IN PREACHING AND JUDICIAL DISCOURSES

The article is devoted to the linguistic interpretation of the results of instrumental-phonetic research of the features of the dynamic component of intonation in oral English sermons and court speeches. Conclusions can be stipulated as follows: comparison of the dynamic characteristics of oral texts of preaching and judicial discourses allowed to identify integral characteristics, which proves the informativeness of this intonation parameter in determining the types of the researched discourses.

Key words: preaching/judicial discourse, persuasion, institutional discourse of persuasive type, dynamic component of intonation, peak intensity, average intensity.